

**Program för socialförsäkringar
och trygghet i arbetslivet**

Väl färdas genom livet

Kongressbeslut 2020

FACKFÖRBUNDET ST

Kongress2020

Handlingsprogram för socialförsäkringar och trygghet i arbetslivet

”Väl färdas genom livet”

Väl färdas hela livet

Tryggheten är grundläggande för varje individ och i slutändan en förutsättning för vår demokrati och fört vårt samhälle att utvecklas. Förmågan att förena förändring med trygghet är ledstjärnan i vårt fackliga arbete. Vi står ständigt inför olika slags vägval och utmaningar. Men de nya utmaningarna får inte leda till växande klyftor, varken när det gäller välstånd eller kunskap och delaktighet. Vi måste vara nyfikna och bejaka förändring utan att det sker till priset av att orättvisor och ohälsan ökar.

Människor sluter sig samman just därför att de vet att det går att påverka. Med denna förvisning finns Fackförbundet ST, ett förbund vars uppgift är att försvara och främja medlemmarnas ekonomiska och yrkesmässiga intressen samt verka för jämställdhet mellan könen, prioritera mångfald och motverka all form av diskriminering i arbetslivet. Vi betraktar arbetslivet som helhet och tar ställning i enskilda frågor för att på sikt gynna de enskilda medlemmarna och skapa goda förutsättningar för ett hållbart arbetsliv.

Arbetet ska kännas såväl ekonomiskt som socialt tryggt. Vår grundinställning är att arbetslivet ska präglas av demokratins idéer där människovärdet är okränkbart och att alla människor är lika värda – oavsett ålder, bakgrund, befattning, arbetsuppgifter eller utbildning. En annan viktig utgångspunkt är att människor vill utbilda sig, arbeta och vara friska. Människor har helt enkelt en önskan att vara en del av samhället och bidra till dess utveckling.

Fördelarna med en generell välfärd är uppenbar. Selektiva insatser riskerar till exempel att uppfattas som godtyckliga, med negativa följder när det gäller legitimitet och stöd bland befolkningen. Ett system med standardtrygghet (inkomstbortfallsprincipen) är avgörande för att bevara stödet inom medelklassen. Då upprätthålls sammanhållningen och solidariteten mellan olika sociala grupper till försvar för de sociala rättigheterna. En generell välfärdspolitik med standardtrygghet har också visat sig vara den mest effektiva politiken mot ojämlikhet och fattigdom.

Det här programmet behandlar vår syn på socialförsäkringar och trygghet i arbetslivet. För att människor ska kunna bidra till samhällsutvecklingen och må bra, krävs goda förutsättningar i form av trygghetssystem. Då fordras en human sjukförsäkring, en arbetslöshetsförsäkring som ger trygghet inför nästa steg – oavsett om det handlar om

utbildning eller att ta sig an ett nytt arbete samt generösa möjligheter till utbildning och kompetensutveckling. Vidare behövs en jämställd föräldraförsäkring och inte minst ett pensionssystem som garanterar individen trygghet då det är dags att lämna arbetsmarknaden. Dessutom krävs att alla ges rätt till en individuell prövning vid ansökan om olika socialförsäkringsförmåner. Prövningen ska garantera en likabehandling även om den är individuell. Det handlar om rättssäkerhet och om våra sociala rättigheter.

Människor ska inte behöva gå runt med en gnagande oro och fråga sig; slås jag ut, vad händer om jag blir sjuk, hur påverkas min familj och mina gamla föräldrar? Därför vill vi se offentligt finansierade politiska reformer som ger uttryck för tron på individens vilja och som skapar tillit till det samhälle hen verkar i. Vi vill vara med och skapa den framtida välfärden.

Syftet med reformer inom socialförsäkringsområdet måste vara att skapa ett rättssäkert system där ingen faller mellan stolarna, sjuka inte blir utförsäkrade och som stärker skyddet hos dem som riskerar utsatthet. Den administration som verkställer demokratiskt fattade beslut gällande en allmän välfärd, bidrar till en rättssäkerhet som skapar legitimitet för det demokratiska styrelseskicket.

Med den form som socialförsäkringssystemet har idag: en lagstiftning som inte är förenlig med medborgarnas behov, ersättningsnivåer som urholkats, minskande personella och ekonomiska resurser inom de olika myndigheterna så klarar inte välfärdssystemet av att motverka social utslagning och ökande klyftor i socioekonomiska villkor.

Normen bör vara egen försörjning genom arbete, men vid sjukdom, föräldraledighet eller arbetslöshet krävs gemensamt ansvar från samhällets sida. Det är viktigt. När välfärden åtnjuter högt förtroende, med andra ord fungerar väl och omfattar alla som har rätt till välfärdsförmåner, så vågar vi mer. Exempelvis vågar vi byta jobb, starta företag, bilda familj och skaffa barn, flytta eller börja studera. Det tjänar vi alla på. Ekonomisk trygghet, som individen kan lita på, när det handlar om omställning, sjukdom, arbetslöshet eller en anständig pension, ger inte bara högre sysselsättningsgrad och tillväxt, utan påverkar också påtagligt människors tillit och välmående.

Den framtida arbetsmarknaden kräver utbildning, omskolning och utveckling

Förändringar sker i en allt snabbare takt. Människors beredskap för att möta förändringar på framtidens arbetsmarknad stärks om det finns breda och reella möjligheter till utbildning och trygghet på många nivåer och former flera gånger i livet. På så sätt ökar våra möjligheter att dels kunna behålla vårt arbete, dels för att hitta nya sätt att försörja oss på. Många aktörer måste samverka, men det är rimligt utifrån den totala samhällsnyttan att det

är en statlig myndighet som tar det samlade helhetsansvaret. Vi måste också hitta former för att använda vår kompetens på olika sätt och i varierade situationer. Därför är det avgörande hur utbildningssystemet fungerar. Systemet måste vara tillgängligt för alla och lätt att använda sig av oberoende vilket utbildningsbehov en individ har. Vuxenutbildningssystemet och studiestödet måste stödja de krav som en föränderlig arbetsmarknad ställer. Vårt krav om ett reformerat studiemedelssystem med principen om hälften bidrag och att ingen åldersdiskriminering ska ske.

Högskolesektorn och yrkeshögskolan spelar här en avgörande roll. Men högskola och universitet ska inte vara en renodlad yrkesskola utan förse nya generationer med kunskap som håller över tid och inte blir inaktuell när arbetslivet förändras.

Universitet och högskolor har också en vidare uppgift än att bara förse arbetsmarknaden med specialanpassad arbetskraft - förutom forskning och utbildning ska lärosätena även "sprida kännedom om forskning och utvecklingsarbete. Kännedom skall också spridas om vilka erfarenheter och kunskaper som har vunnits och om hur dessa erfarenheter och kunskaper skall kunna tillämpas". Samtidigt bör högskolesektorn ges möjlighet att anpassa sig mer efter yrkesverksammas behov av utbildning när det gäller formen för utbildning - såsom möjligheter till distans- och kortare utbildningsinsatser. Det måste helt enkelt bli lättare för yrkesverksamma att läsa högskolekurser.

ST vill:

- En lättillgänglig studievägledning som baseras på erfarenhet och kunskap om arbetsmarknaden och om vilka jobb som finns.
- En vägledning som kan guida oavsett om individen vill studera vidare eller ha ett arbete direkt. Den ska förse människor med enkel och tydlig information om vad som gäller avseende studiefinansiering.
- Studiemedel ska kunna tas betydligt högre upp i åldern.
- Minst hälften av studiemedlen ska vara bidrag.
- Möjlighet att låna igen när återbetalning skett och med fortsatt bidrag.
- Möjliggör studiemedel samtidigt som en arbetar mindre än heltid. Därför måste fribeloppet höjas.
- Avlastning i arbetet motsvarande studieinsats.
- Uppmuntra arbetsgivare att investera i personalen för att öka medarbetarnas kompetens. Inrätta individuella kompetenskonton.
- Bättre studiefinansiering för yrkesverksamma, där arbetsgivare, stat och individ delar på kostnaderna.

En modern och jämställd föräldraförsäkring

Föräldraförsäkringen handlar om så mycket mer än om vem som är hemma med barnet. Valet får livsavgörande konsekvenser för den som tar den större delen av föräldraledigheten. Det påverkar den framtida löne- och karriärutvecklingen och inte minst den framtida pensionen. Därför är det avgörande, både för den ekonomiska jämställdheten och för jämställdheten på arbetsmarknaden, med reformer som gör att kvinnor och män delar mer lika på föräldraledigheten. Hur ansvar för barnen fördelas påverkar också barnens syn på jämställdhetsfrågor och en fördelning av ansvar bidrar till att öka jämställdheten på sikt även på andra områden i samhället.

Det krävs förändringar som borgar för att alla föräldrar ska kunna kombinera föräldraskapet under barnens uppväxt med kraven i arbetslivet. Till exempel har många ensamstående idag inte råd att vara lediga med så låg ersättning (180 kronor om dagen) som de 90 lägstanivådagarna ger. Men så behöver det inte vara. Genom att vidareutveckla föräldraförsäkringen skulle vi få ett mycket bättre och mer välfungerande arbetsliv för föräldrar, där varken kvinnor eller män skulle riskera framtida negativa ekonomiska konsekvenser för att de väljer att vara hemma med sina barn.

ST vill:

- Inför en jämställd föräldraförsäkring. Ersättningen ska motsvara 80 procent av inkomsten.
- Höj ersättningsnivån för de 90 garantidagarna.
- Föräldraledigheten ska vid vårdnadshavarens sjukdom kunna överflyttas till annan person än vårdnadshavare.
- Föräldraförsäkringens förmåner ska vårdnadshavare kunna dela med andra utsedda "extra vårdnadshavare" för kortare perioder när något särskilt händer, exempelvis vid ordinarie föräldraledigs egen sjukdom.
- Förbättra ensamståendes situation genom en markant höjning av underhållsbidraget.
- Arbetsgivaren måste anpassa verksamheten så att det faktiskt är möjligt att kombinera arbete och föräldraskap.

Vård av anhörig

I Socialstyrelsens rapport *Anhöriga som ger omsorg till närstående. Omfattning och konsekvenser* visas att anhörigomsorg i Sverige har betydande konsekvenser för omsorgsgivarnas välbefinnande, vardagsliv, arbete och ekonomi. För både kvinnor och män gäller att ju mer omsorg man ger, desto större är risken att drabbas såväl ekonomiskt som psykiskt. Det är vanligare bland kvinnor än bland män att omsorgsarbetet leder till negativa

konsekvenser. Därför behöver stödet till personer som tar hand om anhöriga förbättras. Viktigt är att påpeka att som anhörig har man inga skyldigheter att ge vård eller stöd till närstående oavsett relation. Anhörigvård ska alltid grundas på frivillighet. Likväl är det många som på grund av nedskärningar inom äldreomsorgen mer eller mindre tvingas ta ett stort personligt ansvar för sina gamla och sjuka föräldrar eller annan anhörig med (särskilt) behov. Det har särskilt bidragit till att ett stort antal kvinnor tvingats gå ner till deltid eller till och med avslutat sitt lönearbete.

ST vill:

- Inför rätt för arbetstagaren till ledighet för vård av och hjälp till åldrande föräldrar/annan anhörig till exempel en partner.
- Nivån för ersättningen ska vara på samma nivå som för vård av sjukt barn och vara pensionsgrundande.
- Arbetsgivaren måste anpassa verksamheten så att det faktiskt är möjligt att kombinera arbete och anhörigvård.
- Arbetsgivaren måste vara flexibel. Framför allt för att förhindra sjukskrivningar på grund av stress.
- Avsätt resurser för återuppbyggnad av vård och omsorg.

Arbetslös och trygg

Det bästa för individ och samhälle är om den person som blir arbetslös kan komma tillbaka i ett arbete som passar för den kompetens och arbetslivserfarenhet som den arbetslöse införskaffat sig genom arbete och utbildning. Det behövs också en generell aktiv arbetsmarknadspolitik som bland annat erbjuder adekvata resurser i form av olika typer av relevant utbildning och omskolningsinsatser. Ansvar för denna aktiva generella politik ska ske i statlig regi. För att kunna fullgöra detta viktiga ansvar är det nödvändigt att merparten av utförandet sker i statlig regi och garanteras kan finnas i hela landet.

All erfarenhet och forskning visar att arbetslöshet ger stor försämring i hälsorelaterad livskvalitet. Därför måste a-kassan vara tillräckligt hög för att individer inte ska behöva oroa sig för ekonomin under perioder av arbetslöshet. I annat fall tvingas en att ta första bästa jobb av ekonomiska skäl. Det är inte bra för vare sig individ eller samhälle. Det är viktigt att det finns en rimlig balans mellan arbetslösas rättigheter och de krav som ställs på dem. Idag saknas den balansen.

En välfungerande arbetslöshetsförsäkring är avgörande för att människor ska känna sig trygga om de förlorar jobbet eller om de vill prova ett nytt arbete. Arbetsmarknaden

förändras snabbare och snabbare. Idag kan effektivisering genom digitalisering, innebära hotande arbetslöshet för i princip alla människor på arbetsmarknaden. Den som blir av jobbet ska kunna ägna sig åt att söka jobb eller att utveckla sin kompetens istället för att behöva oroa sig över att förlora hus och hem.

ST vill:

- Höj A-kassan. Ersättningen ska motsvara 80 procent av inkomsten.
- Tillåt studier under arbetslöshetstiden.
- Inför ett omställningsstöd/omställningsförsäkring för yrkesgrupper där förlorad behörighet (loss of license) kan uppstå exempelvis p.g.a. sjukdom. Arbetsgivaren bör upprätta en plan för medarbetare som p.g.a. ålder kan råka ut för detta.
- Avlasta kommunerna genom att bredda a-kassan så att fler arbetslösa får rätt till ersättning.
- Ge de många som inte har tillsvidare anställning större möjligheter att få del av arbetslöshetsförsäkringen.
- Rätten till a-kassa ska följa den höjda LAS-åldern i pensionssystemet.

Sjuk under trygga förhållanden

Sjukförsäkringen är en betydelsefull del av det svenska trygghetssystemet.

Sjukförsäkringens primära funktion ska vara att försäkra oss mot inkomstbortfall vid sjukdom. I det här programmet väljer vi att utgå utifrån begreppet arbetsoförmåga.

Anledningen till det är att individer kan ju ha en sjukdom och ändå ha full arbetsförmåga.

Sjukdom i sig är inte självklart något som hindrar en individ från att jobba. Sjukförsäkringen ska också ge möjlighet till rehabilitering och stöd för att hjälpa sjukskrivna att komma tillbaka i arbete eller arbetsmarknadsinriktad åtgärd.

Arbetsgivarens roll, i de fall den sjukskrivne har en anställning, är oerhört viktig. Genom förebyggande arbetsmiljöarbete med utbildade chefer och rutiner i enlighet med föreskrifter från arbetsmiljöverket (SAM och OSA), kan sjukskrivningar undvikas eller förkortas. Arbetsgivaren har en central betydelse för hur snabbt en individ kan komma tillbaka i jobb och ska vid behov arbetsanpassa enskilda arbetstagares arbetsmiljö. Efter en sjukskrivning ska arbetstagaren få hjälp av arbetsgivaren för att återgå till arbetet.

Hälso- och sjukvård som kan ge tidig, effektiv och rätt medicinsk behandling med kontinuitet, är av största vikt för att undvika eller korta ned sjukskrivningar.

För att sjukförsäkringen ska fungera väl är det viktigt att Försäkringskassan har rätt förutsättningar i form av resurser samt tydlighet i sitt uppdrag från Regeringen och lagstiftning från Riksdag.

För att undvika att människors uppbyggda kompetens och erfarenhet går förlorad vid sjukskrivning bör sjukförsäkringen utformas så att de sjukskrivna ges rimlig möjlighet att oavsett sjukskrivningsorsak ställa om till arbete där deras kompetens och erfarenhet kommer till användning. I det bör även ingå en möjlighet att under en kortare tid utbilda sig utan att behöva lämna sjukförsäkringen.

ST vill:

- Höj ersättningarna inom sjukförsäkringen till motsvarande 80 procent av inkomsten.
- Sjukförsäkringen ska följa LAS-åldern i pensionssystemet.
- Ta bort karensavdraget. Detta i enlighet med inkomstbortfallsprincipen.
- Tillåt studier under tiden med ersättning från sjukförsäkringen samt utöka möjligheten att praktisera i nya arbetsuppgifter.
- Avskaffa rådande tidsgränser i sjukförsäkringen. Ersätt med bedömningssteg som är generella och bättre än tidsgränser kan anpassas till den enskildes situation utifrån ex medicinsk behandling.
- Gör det möjligt att ta med individuella hänsyn i samband med bedömning av sjuk- och aktivitetsersättning.
- Sjukförsäkringen ska göras mer tillåtande till att sjukskrivna ska få möjlighet till prövning av att återgå i samma eller liknade arbetsuppgifter som hen är sjukskriven från. Detta för att ta till vara den sjukskrivnes kompetens samt möjliggöra snabbare återkomst till arbetslivet.
- Arbetsgivarnas drivkrafter för att ta ansvar för arbetsanpassning och rehabilitering måste förstärkas. De arbetsgivare som inte tar sitt ansvar för rehabilitering bör få betala en kostnad för det.
- Inför koordinatörer för särskilt utsatta individer vars uppgift är att underlätta/samordna kontakter med olika inblandade instanser.

Pension

Det är viktigt att vi är trygga i arbetslivet, men också att de är trygga när arbetslivet tar slut. Vi lever allt längre och blir allt friskare i högre ålder. Sett i det breda perspektivet är detta positivt. Men sett utifrån dagens pensionssystem betyder det att fler måste arbeta längre tid

för att pensionen ska vara på en dräglig nivå. Men det som för vissa grupper av arbetstagare kan anses vara rimligt väcker hos andra grupper oro över hur de ska orka eftersom de egentligen skulle behöva erbjudas möjligheten att gå i pension tidigare än idag på grund av tunga och slitsamma arbeten. En höjd pensionsålder väcker berättigad oro och många frågor. Pensionssystemet måste därför ta större hänsyn till hur förhållandena på arbetsmarknaden ser ut och det behöver vara flexiblere. Om vi nu ska kunna jobba längre krävs en hållbar arbetsmiljö. Ett förlängt arbetsliv förutsätter att alla anställda, oavsett förutsättningar, ges reella möjligheter att kunna, orka och vilja arbeta längre. Det är därför avgörande att beslut om pensionens utformande medför satsningar på förbättrad arbetsmiljö och flexibilitet i arbetet. Dessutom måste det erbjudas goda möjligheter till kompetensutveckling och omställning under hela arbetslivet.

Vi vill att delpension ska vara en rättighet för individen. Genom detta kan den sammanlagda tiden i arbetslivet förlängas och den enskilde behöver inte tvingas gå i pension tidigare än nödvändigt enbart för att den inte orkar. På så sätt blir det ett robustare pensionssystem. Men det bidrar också en lösning på ett annat stort problem, nämligen att med den äldre arbetskraftens exit dräneras arbetsplatserna på värdefull kompetens. En ansvarsfull arbetsgivare kan med fördel utnyttja detta som en möjlighet till kompetensöverföring.

ST vill:

- Inför rättighet till delpension.
- Pensionssystemet måste vara långsiktigt och förutsägbart.
- Pensionen måste vara så pass hög att en kan leva på den och ska därför vara i paritet med de övriga socialförsäkringarna: föräldra- och sjukpenning och a-kassa.
- Höj avgiften till den allmänna pensionen till den nivå som det från början avsågs, det vill säga 18,5 procent av lönen. En sådan höjning skulle öka inbetalningarna till det allmänna pensionssystemet med 7 procentenheter och pensionsnivån i motsvarande grad.